

ВІДГУК

офіційного опонента **Ковалевської Тетяни Юріївни**,
доктора філологічних наук, професора,
професора кафедри української мови та мовної підготовки іноземців
філологічного факультету
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова
про дисертаційну працю **Дергача Дмитра Валерійовича**
«Медійні жанри в комунікації: природа, функції, стилістичні
параметри», подану на здобуття наукового ступеня доктора філологічних
наук зі спеціальності 10.02.01 – українська мова

Дисертація Д.В. Дергача «Мовні жанри в медійній комунікації: природа, функції, стилістичні параметри» присвячена комплексному дослідженню мовних жанрів у сучасній медійній комунікації, їх природи, функціональної специфіки, жанрової організації та лінгвостилістичної параметризації. Вже сама постановка проблеми засвідчує її приналежність до актуальних напрямів сучасного мовознавства, оскільки жанрова організація медійної комунікації сьогодні зазнає істотних трансформацій під впливом цифровізації, мультимедійності, конвергенції засобів масової інформації, інтерактивності, персоніфікації контенту та постійного оновлення способів взаємодії адресанта й масової аудиторії.

Актуальність рецензованої праці зумовлена передусім потребою комплексного переосмислення категорії жанру в умовах сучасної комунікативної реальності. Традиційні уявлення про медійні жанри, сформовані переважно на матеріалі друкованих масмедіа, радіо й телебачення, уже не можуть повною мірою пояснити та відобразити різноманіття сучасних комунікативних практик. Сьогодні в медійному

просторі співіснують усталені інформаційні та аналітичні жанри, модифіковані форми традиційної публіцистики, нові цифрові жанри, мультимедійні формати, гібридні утворення, а також комунікативні моделі, що перебувають на межі жанру, формату й платформи. Відтак, актуальним завданням мовознавства є не лише опис окремих жанрів, жанрових різновидів, а й визначення загальних закономірностей їх функціонування, трансформації та взаємодії.

Саме в цьому аспекті рецензоване дисертаційне дослідження Д.В. Дергача має виразний концептуальний характер. Автор не обмежується традиційним описом жанрових ознак, а розглядає жанр як динамічну мовно-комунікативну категорію, функціонування якої визначається взаємодією комунікативної інтенції, функції, адресатності, архітекτονіки, мовностилістичного ресурсу та екстралінгвістичних чинників. Така позиція відповідає сучасній тенденції аналізувати мову не як статичну систему одиниць, а як функційно організований ресурс суспільної комунікації. У цьому сенсі медійна жанрологія постає закономірним напрямом розвитку сучасної функціональної стилістики.

Актуальність роботи також істотно посилюється її орієнтацією на філологічну традицію. Дослідження жанру має розвинену теоретичну основу, пов'язану насамперед із комунікативним, функціональним і прагматичним осмисленням мовленнєвих жанрів. Водночас специфіка медійної комунікації потребує адаптації загальнолінгвістичних підходів до умов масової комунікації, де жанрова модель набуває особливого функціонального навантаження, а її реалізація відбувається в умовах постійної зміни комунікативного середовища. Саме тому запропоноване дослідження є закономірним продовженням і водночас розвитком жанрологічної традиції.

Важливим є й те, що в дисертації медійний жанр розглянуто не лише як засіб структурування інформації, а як механізм організації комунікативної

взаємодії. Така перспектива відкриває можливості для пояснення того, чому одна й та сама інформація, реалізована в різних жанрах, набуває різного комунікативного значення, різного рівня оцінності, переконувального потенціалу та різного способу впливу на адресата. Відповідно, жанрова форма в роботі закономірно постає не зовнішньою оболонкою змісту, а одним із чинників його інтерпретації.

У цьому полягає і *вагоме теоретичне значення дисертації*. Її результати поглиблюють уявлення про співвідношення категорій «жанр», «стиль», «функція», «комунікація», «дискурс» і «медіатекст», конкретизують функціонально-стилістичну природу медійних жанрів, розширюють поняттєво-термінологічний апарат медіалінгвістики та створюють підґрунтя для подальшого розвитку української медійної жанрології. Особливо цінним видається те, що автор прагне встановити не тільки набір ознак окремих жанрів, а й закономірності переходу від традиційної жанрової моделі до сучасної, в якій стабільність та варіативність, інваріантність і модифікація, жанрова визначеність і гібридизація перебувають у постійній взаємодії.

Теоретична значущість дослідження полягає також у запропонованому розумінні жанрової системи сучасних масмедіа як відкритої, динамічної та поліфункціональної системи. Така концепція дає змогу пояснити ті процеси, які дедалі виразніше визначають сучасний медійний простір: стильову дифузію, жанрову інтерференцію, гібридизацію, мультимодальність, функціональне переакцентування традиційних жанрів та виникнення нових моделей комунікації.

Наукова новизна дисертації виявляється передусім у системності запропонованого автором підходу. Її не варто зводити до виокремлення чи опису окремих жанрових форм, адже основним результатом є формування цілісного лінгвостилістичного бачення жанрової організації медійної комунікації. Важливим здобутком є поєднання традиційної жанрології з

аналізом модерних медійних практик, що дозволяє охопити широкий спектр комунікативних утворень — від інформаційних та аналітичних жанрів до шоу, реклами, блогів, лайфгаків та рекламної, іміджевої комунікації.

Науково вагомим є обґрунтування функціонально-стилістичного критерію як продуктивного засобу систематизації жанрів сучасних масмедіа. У цьому разі жанрова специфіка визначається не ізольованими формальними характеристиками, а співвідношенням комунікативної функції, мовних засобів, стилістичної організації та характеру взаємодії з аудиторією. Такий підхід має значний евристичний потенціал для подальшої типологізації нових медійних утворень.

Оригінальним внеском у розвиток жанрологічної теорії є також системне осмислення процесів стильової дифузії та жанрової інтерференції. Саме ці процеси значною мірою пояснюють специфіку сучасної медійної комунікації, в якій межі між інформаційним, аналітичним, публіцистичним, рекламним, розважальним та освітнім типами мовлення стають дедалі інтегрованішими. Дисертація переконливо демонструє, що така проникність не свідчить про руйнування жанрової системи, а, навпаки, є механізмом її динамічного розвитку.

Структура дисертації загалом відповідає логіці поставленої проблеми. У першому розділі сформовано теоретико-методологічні засади дослідження та визначено місце медійної жанрології в сучасній гуманітарній і мовознавчій парадигмі. Важливим є розгляд категорії жанру в широкому філологічному контексті, осмислення медіалінгвістичних підходів до жанрової системи та врахування креолізованої природи сучасної медійної комунікації.

Другий розділ зосереджено на традиційній жанровій моделі медійної комунікації. Його основний зміст становить лінгвостилістичний аналіз інформаційних та аналітичних жанрів, що дає змогу виявити їх комунікативні домінанти та визначити стійкі й варіативні характеристики.

Значущим є включення до цього контексту проблеми фактчекінгу, а також осмислення статусу художньо-публіцистичних жанрових форм. У цілому цей розділ виконує важливу роль як своєрідна теоретична й функціонально-стилістична база для подальшого аналізу модерних жанрових утворень.

Третій розділ розширює дослідницьке поле за рахунок аналізу поліфункціональних жанрів сучасних медіа. Автор звертається до шоу, реклами, блогу, лайфгаку та едьютейнменту, демонструючи, що сучасна жанрова система не може бути адекватно описана виключно в межах традиційної публіцистичної типології. Важливим результатом цього розділу є демонстрація функціональної варіативності сучасних медійних жанрів та їхньої здатності поєднувати інформаційну, пізнавальну, розважальну, оцінну, переконувальну й іміджеву функції.

Четвертий розділ спрямовано на визначення актуальних тенденцій розвитку жанрової парадигми сучасних масмедіа. У ньому системно осмислено інтелектуалізацію медійного мовлення, стильову дифузію, жанрову інтерференцію, часово-просторову варіативність жанрових моделей та специфіку іміджевої комунікації. Саме цей розділ найбільш виразно демонструє динамічну концепцію жанру, яка є наскрізною для всієї дисертації.

Таким чином, чотири розділи становлять логічно пов'язану дослідницьку конструкцію: від теоретичного осмислення природи жанру – через характеристику традиційної та модерної жанрової системи – до визначення загальних тенденцій її функціонально-стилістичної трансформації. Така структура забезпечує концептуальну завершеність роботи.

На окрему позитивну оцінку заслуговує введений до структури роботи **«Словник операційних термінів і понять медійної жанрології»**. Для докторської дисертації, предметом якої є складна міждисциплінарна

проблематика, створення систематизованого термінологічного ресурсу має принципове значення. Він сприяє поняттєвій визначеності дослідження, окреслює його теоретичне поле та може бути корисним для подальшої стандартизації й розвитку термінології сучасної медіалінгвістики.

Важливим елементом дисертації є також **додатки**, які мають не формальний, а змістовно-концептуальний характер. Додаток А «Традиційна жанрова модель публіцистики» дає можливість зафіксувати вихідну систему жанрових координат. Додаток Б «Жанрова модель сучасних масмедіа (за функціонально-стилістичним критерієм)» є особливо цінним як узагальнений результат теоретичних положень дисертації. Він унаочнює авторське бачення сучасної жанрової парадигми та демонструє її відмінність від традиційної моделі. Додаток В «Інваріанти множинних жанрів сучасних масмедіа» розвиває положення про варіативність та множинність жанрових реалізацій. У свою чергу, Додаток Г «Медійна жанрологія в лінгводидактиці сучасної вищої школи» засвідчує практичну спрямованість дослідження та можливість використання його результатів у системі фахової мовознавчої освіти. Наявність такого компонента є особливо цінною, оскільки демонструє потенціал дисертації не лише для розвитку теорії, а й для оновлення освітніх практик. Додаток Д, що містить перелік джерел ілюстративного матеріалу, забезпечує прозорість дослідницької бази, а Додаток Е, у якому представлено публікації за темою дисертації та відомості про апробацію результатів, засвідчує належний рівень оприлюднення й наукового обговорення основних положень роботи. В сукупності додатки істотно підвищують доказовість, наочність та практичну цінність дисертації.

Практичне значення одержаних результатів визначається можливістю їх використання в подальших дослідженнях медіалінгвістики, функціональної стилістики, жанрології та теорії масової комунікації, а також у викладанні відповідних дисциплін у закладах вищої освіти. Запропоновані

автором поняттєві та жанрові моделі можуть бути використані під час підготовки навчальних посібників, спецкурсів, практикумів та методичних матеріалів із сучасної української медіакомунікації.

Високо оцінюючи концептуальний рівень дисертації, вважаємо за доцільне висловити кілька побажань щодо перспективи подальшого розвитку запропонованої проблематики. Насамперед перспективним видається поглиблення когнітивного, психолінгвістичного та нейролінгвістичного аспектів медійної жанрології. Якщо в дисертації переконливо визначено функціонально-стилістичні параметри жанрів та їх комунікативний потенціал, то подальше дослідження могло б детальніше простежити, як жанрова організація медійного повідомлення корелює з процесами його сприйняття, інтерпретації, запам'ятовування та оцінювання масовою аудиторією.

У цьому контексті заслуговує на перспективне осмислення проблема нейролінгвістичного програмування в медійній комунікації. Йдеться не про некритичне перенесення окремих положень НЛП до мовознавчої методології, а про їх співвіднесення з науково верифікованими підходами когнітивної лінгвістики, психолінгвістики, прагмалінгвістики та медіапсихології. Особливо продуктивним може бути дослідження того, як мовні засоби, жанрові сценарії, способи фреймування, оцінні конструкції, метафоризація, повторюваність та композиційне акцентування беруть участь у спрямуванні інтерпретації медійного повідомлення.

Безпосередньо пов'язаною з цим є проблема маніпуляції медійною інформацією та впливу медійного мовлення на мовну свідомість масової аудиторії. Вона, на нашу думку, може стати одним із перспективних напрямів розвитку запропонованої концепції. Особливо важливо дослідити, наскільки сама жанрова форма визначає характер сприйняття інформації, рівень довіри до неї, її оцінювання та готовність адресата приймати

запропоновану інтерпретацію. У цьому аспекті перспективним видається формування поняття жанрово зумовленої маніпулятивності, що дозволило б пов'язати жанрову структуру, мовні стратегії, комунікативну інтенцію та когнітивні механізми впливу.

Подальшого дослідження потребує й проблема взаємодії вербального та невербального компонентів у цифровій комунікації. Представлена в дисертації концепція креолізації створює належне підґрунтя для розширення аналізу мультимодальних жанрів, у яких слово взаємодіє із зображенням, відео, графікою, звуком, типографічною організацією та інтерактивними елементами.

Висловлені побажання мають характер перспективних наукових орієнтирів і не стосуються принципових положень дисертації. Навпаки, вони засвідчують значний евристичний потенціал запропонованої автором концепції та можливість її подальшого розвитку в суміжних напрямках сучасного мовознавства.

Загалом дисертаційна робота «Мовні жанри в медійній комунікації: природа, функції, стилістичні параметри» справляє враження завершеного, концептуально цілісного та самостійного наукового дослідження. Її безперечною перевагою є системність, що виявляється як у структурі роботи, так і в характері теоретичних узагальнень. Д.В. Дергач послідовно поєднує аналіз традиційних жанрових моделей із дослідженням новітніх медійних практик, не протиставляючи їх, а розглядаючи як взаємопов'язані етапи функціонально-стилістичної динаміки медійної комунікації.

Дисертація має вагоме значення для розвитку сучасної функціональної стилістики, медіалінгвістики, оскільки пропонує цілісне бачення жанрової організації медійного простору та обґрунтовує необхідність переходу від статичного опису жанрових різновидів до дослідження механізмів їх функціональної трансформації.

Важливо також наголосити, що дисертаційна праця сприяє утвердженню української медійної жанрології як перспективного напрямку сучасного мовознавства. Систематизація термінології, визначення функціонально-стилістичних критеріїв, моделювання традиційної та сучасної жанрових систем, характеристика процесів стильової дифузії та жанрової інтерференції створюють підґрунтя для подальшої розбудови цього напрямку.

З огляду на актуальність теми, концептуальну цілісність, наукову новизну, теоретичну вагомість, практичну спрямованість, належний рівень аргументації, системність дослідницької моделі, репрезентативність матеріалу та перспективність отриманих результатів дисертація «Мовні жанри в медійній комунікації: природа, функції, стилістичні параметри» відповідає вимогам, що висуваються до докторських дисертацій, а її автор – Дергач Дмитро Валерійович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філологічних наук зі спеціальності 10.02.01 – українська мова.

Офіційний опонент –

доктор філологічних наук, професор

професор кафедри української мови та мовної підготовки іноземців

філологічного факультету

Одеського національного університету

імені І.І. Мечникова

Тетяна КОВАЛЕВСЬКА

*Підпис д. філ. н., професора
Тетяни Ковалевської розвіряю.
Т. Мечникова*

